

1228 -

DÜZ KANATLI BORULU BİR ISI DEĞİŞTİRİCİSİNDE GEOMETRİK PARAMETRELERİN ISIL VERİME ETKİSİNİN SAYISAL ANALİZİ

Numerical Analysis For The Effect Of Geometric Parameters On The Thermal Efficiency In A Plain Fin Tube Heat Exchanger

Ali Rıza DAL

ÖZET

Bu çalışmada; düz kanatlı borulu bir ısı değiştiricisi kullanılarak, ısı değiştiricisi kanatçıkları arasında yer alan borunun düşey olarak değişiminin ısı transferi ve basınç düşümüne etkisi incelenmiştir. Sayısal analizlerde; yanmış gazın arasından geçtiği iki yarım kanatçık ve borudan oluşan bir model seçilmiştir. Yanmış gazın kanatçıklar arasından geçmesi esnasındaki sıcaklık dağılımı, hız dağılımı ve basınç düşüşü değerleri bulunmuştur. Modeldeki kanatçık ortasındaki borunun düşey (y) ekseni boyunca 10 farklı değişimi ile (c1=16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25 mm) ısı transferine etkisi incelenmiştir. Seçilen model üzerinde Hesaplamalı Akışkanlar Dinamiği (HAD) analizleri FLUENT paket yazılımı, modelin çizim ve ağ yapısının oluşturulması GAMBİT paket yazılımı kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Hesaplamalarda, korunum denklemlerinin 3 boyutlu kararlı rejimdeki, laminer akış şartları dikkate alınmıştır. Modellerde bileşik ısı transferi (hem taşınım hem de iletimin olduğu) ile çözüm yapılmıştır. Sayısal hesaplarda, boru düşey ekseninin $c_1 = 16$ mm değerinde maksimum ısı transferi bulunmuştur. Kazanılan Net enerji miktarı $c_1=20 \text{ mm}$ seviyesinde 97 mW değerine ulaşmıştır.

Anahtar Kelimeler: İsi transferi, kanatlı borulu isi değiştiricileri, basınç düşümü, sayısal analiz.

ABSTRACT

In this study; the effect of the vertical change of the pipe axis between the fins on heat transfer and pressure drop was investigated using a plain fin tube heat exchanger. In numerical analysis; a model consisting of two half fins and pipe through flu gases has been chosen. The temperature distribution, velocity distribution and pressure drop values of the flu gas passing through the fins were found. In the model, the effect of heat transfer on the vertical (y) axis in the middle of the pipe along with the 10 different variation model (c_1 = 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25 mm) was investigated. Computing Fulid Dynamics (CFD) analysis on the model were carried out by using FLUENT package software and by GAMBIT for the model drawing and meshed. In the calculations, the conservation equations were considered in steady-state, 3-D and laminar flow conditions. In the models, conjugate heat transfer was solved. The numerical calculations, maximum heat transfer of the vertical axis of the pipe was found at $c_1 = 16$ mm. Net energy amount reached 97 mW at $c_1 = 20$ mm.

Keywords: Heat transfer, plain fin-tube exchangers, pressure drop, numerical analyses.

SİMGELER VE KISALTMALAR

Simgeler	Açıklama
a ₁	Boru elipsin büyük yarıçapı, mm
	Yûzey alanı, m ²
	Boru elipsin kuçuk yarıçapı, mm Özgül işi Ilka K
	Boru elinsin merkezine uzaklığı mm
	Boru elipsin et kalınlığı, mm
D _H	Hidrolik cap, m
e ₁	Kanatçık üstü elipsin büyük yarıçapı, mm
f ₁	Kanatçık üstü elips küçük yarıçapı, mm
g	Yerçekimi ivmesi, m/s ²
9 1	Kanatçık et kalınlığı, mm
n	ISI taşınım katsayısı, W/m K
H _{çu}	Çıkan toplam entalpi, kJ
H _{gir}	Giren toplam entalpi, kJ
k	lsı iletim katsayısı, W/m.K
L	Uzunluk, m
	Kanatçık yuksekligi, mm
	Ki kanalçık alası mesale m Katsayılar matrisi
- M	
m	Kütlesel debi, kg/s
Nu	Ortalam Ortalama Nusselt sayısı
Δρ	Basınç düşüşü, N/m ²
Pg	Basınç düşüşünden dolayı kaybolan güç, W
Pe	Peclet sayisi
	Pranou Sayisi Isi akisi miktari W/m ²
•	
Q	Isı transferi , W
r	Yarıçap, m
Re	Reynolds sayisi
	Zaman, s Succklik, K
т. Т.	Giris sıcaklığı K
T _e	Yüzev sıcaklığı, K
T	Ortam sıcaklığı, K
	Hızın x-yönündeki bileseni, m/s
v	Hızın v-yönündeki bileşeni, m/s
v	Hacim, m ³
$\dot{v}$	Hacimsel debi, m ³ /s
W	Hızın z-vönündeki bileseni m/s
δ	Hiz sinir tabaka kalınlığı m
δ	lsil sinir tabaka kalinliği, m
	Dinamik vickozita, ka/am
μ 0	Voăunluk ka/m ³
P	roguniuk, ky/m

____

— 1229 —

1230 -

1. GİRİŞ

Dünya enerji ihtiyacındaki artışla beraber mühendisler ısıl uygulamalarda maliyet, verim ve çevresel etkenleri ön plana almışlardır. Isıl uygulamalarda en çok kullanılan sistemlerden biride ısı değiştiricileridir. Isı değiştiricileri kanat ve boruları değişik geometriler oluşturmaktadır. Kanatlı borularda akışkan genellikle kanat yüzeylerine paralel akar ve bu akış boru eksenine dik doğrultuda olması nedeniyle, çapraz veya çapraz-zıt şeklinde olmaktadır. Kanatlı yüzeylerde ısı geçişini, en fazla kanat geometrisi etkilemektedir [1]. Geometrik parametrelerin, kanatçık tipi ve boyutu üzerine etkilerinin HAD yöntemleri ile yapılan çalışmalar problemlerin çözümünü kolaylaştırmıştır.

Gebhart, delinmiş düz kanatlı borulu ısı değiştiricisi demetlerinin ısı geçişi ve basınç kaybına etkilerini incelemiştir. Delinmiş düz kanatların boru demetlerinde türbülansın artırması nedeniyle, basınç kaybının düz kanatlı boru demetlerine göre daha fazla olduğu bulmuştur [2]. Okbaz ve ark. panjurlukanatlı ısı değiştiricilerinin ısı transferi ve basınç düşüşü karakteristikleri deneysel ve sayısal olarak incelemiş ve en yüksek ısıl-hidrolik performansa, panjur açısının 20° olduğu durumda ulaşıldığını tespit etmişlerdir [3]. Kayansayan, levha tipi ısı değiştiricilerinin sürekli rejim şartlarında, ısı transfer değerlerini denevsel olarak incelemistir [4]. Daloğlu ve Ayhan, dikdörtgen kesit alanlı dik kanallardaki doğal ısı taşınımını deneysel olarak incelemişlerdir. Kanatçıklı yapının doğal taşınımla ısı transferini azalttığını bulmuşlardır [5]. Yakar, farklı kanat aralıklarına sahip konik kanatlı yatay boruların ısıl performansını deneysel olarak araştırmıştır. Re = 50000 değerine kadar 12 ve 15 mm'e ait Nusselt sayılarının hemen hemen birbirine yakın olduğu, Re = 50000 için ısı transferi açısından en iyi kanat aralığının 12 mm olduğunu tespit etmiştir [6]. Lee ve ark., plakalı bir ısı değiştiricisinde; kanal içerisine kanatçık yerleştirerek ısı transferi ve basınç kaybını sayısal olarak incelemişlerdir. Kanatçıkların ısı transferi ve basınç kaybı karakteristiklerinde optimum geometriyi tespit etmişlerdir [7]. Erek ve ark., düz kanatlı borulu ısı değiştirici tipteki farklı geometrik yapılara sahip bir sıra borulu ısı değiştiricilerinde sayısal analiz yapmışlardır. On farklı ısı değiştiricide; kanatçık yüksekliği, iki kanat arasındaki mesafe, boru merkezindeki ver değişikliği, boru et kalınlığı ve boru eliptikliğin ısı transferi ile basınc düsümü üzerine inceleme vapmıslardır [8]. Kundu ve Das, kanatlı borulu ısı değistiricilerinin ücgen ve dörtgen sıralı borularla optimum boyutlandırma üzerine calısmalar yapmıslardır. Optimum kanatçık dizaynı için dairesel kanatçık boyutlandırması için matematiksel analizlerin kullanılabileceğini belirtmişlerdir [9]. Şahin ve ark., düz kanatlı borulu tipteki geometrik yapıya sahip ısı değiştiricisinde HAD yöntemi kullanılarak kanatçıkların ısı transferine etkisini açısal olarak incelemişlerdir. Modellerde $\theta = 30^{\circ}$ eğik açı olması durumunda toplam ısı transferi normalize değerinde % 105.24 seviyesinde bir artış olduğunu bulmuşlardır [10].

Bu çalışmada, piyasada, ticari, küçük yanma odalı ve kombilerde kullanılan bir ısı değiştiricisi tespit edilmiştir. Bu ısı değiştiricisinin boyutları esas alınarak aslına uygun model üzerinde kanatcık geometrisinin boyutlandırma işlemi ve ağ üretimi yapılarak sıcaklık, hız ve basınç dağılımının sayısal analizleri incelenmiştir.

2. PROBLEMİN TANIMI

Önceki çalışmalardan farklı olarak [10, 11, 12]; bu çalışmada, Şekil 1'de görülen model için kanatçıklar arasından geçen borunun düşey (y) ekseni boyunca optimum eksenel mesafesinin tespiti amacıyla 10 farklı kanatcık modelinde yanmış gazdan suya geçen ısı transferi ile akışının sıcaklık, hız ve basınç dağılımı incelenmiştir. Küçük yanma odalarında kullanılan tek sıra düz kanatlı borulu ısı değiştiricisinde HAD çözüm metodu kullanılarak, veriminin artırılması için kanatçıklar arasındaki borunun optimum eksenel mesafesinin tespiti yapılmıştır. Çalışmada geometri üzerinde yapılan değişiklikler GAMBİT programında model, ağ yapısı oluşturularak, FLUENT programında sonlu hacimler metodu ile çözüm yapılmıştır.

Önceki çalışmalarda detaylı olarak anlatılan [10, 11, 12]; bu çalışmada özet olarak ısı değiştiricisi geometrisi 3 boyutlu olarak tanımlanan ve fotoğrafı Resim 1 görülen ve piyasada sıkça kullanılan ticari kanatlı borulu ısı değiştiricisi üzerinde, ardışık iki kanat seçilmiştir. Seçilen iki kanatın onikide birlik kısmı alınarak simetrik olacak şekilde ortasından simetrik boru geçirilerek model oluşturulmuştur. Şekil

Y 14. ULUSAL TESISAT MÜHENDISLIĞI KONGRESI – 17-20 NISAN 2019/İZMIR

1231 —

1'de görülen; bu iki kanatçık ortasından geçen yanmış gazın ısısının kanatlar ve boru vasıtasıyla, suya geçişi, sürekli rejim şartlarında, laminer akışlı zorlanmış konveksiyon ile ısı transferi üç boyutlu sayısal olarak incelenmiştir.

Şekil 1. Analizde kullanılan iki kanatçık parçası ve borunun şematik görünümü ile boyutları (mm): ((a) L_z =3,5, (b) a_1 = 13,5, b_1 = 6,5, c_1 = 21, d_1 = 1,5, e_1 = 5, f_1 = 2, g_1 = 0,5, L_H = 6))

1232 -

Laminer ve sürekli şartlarda akış modeline bağlı olarak ısı transferi, basınç düşümü, hız ve sıcaklık dağılımları incelenmiştir. Yanmış gazdan çevreye radyasyon ile olan ısı transferi hesaba katılmayıp, debiye bağlı olarak hesaplanan *Re* sayısı dikkate alınmıştır. Sadece laminer durumda ısı taşınımı ve ısı iletimi ile ilgili olarak kanatlar ve boru üzerinde oluşan bileşik ısı transferi araştırılmış, bu kapsamda Şekil 1'de görülen c_1 değeri değişiminin ısı transferine etkisi incelenmiştir.

Resim 1. Ticari kanatçıklı borulu bir model ısı değiştiricisi

3. MATEMATİKSEL MODEL

Akış problemlerinin hesaplanmasında; kütle, momentum ve enerjinin korunumu denklemleri ile çözüm yapılmaktadır. Bu diferansiyel denklemler problemlere uygun sınır şartları kullanılarak çözülmektedir. Denklemler aşağıda yazıldığı gibidir.

Süreklilik denklemi:

$$\frac{\partial}{\partial x_i} (\rho u_i) = 0 \tag{1}$$

Momentum denklemi:

$$\frac{\partial}{\partial x_i} \left(\rho u_i u_j \right) = \frac{\partial}{\partial x_i} \left(\mu \frac{\partial u_j}{\partial x_i} \right) - \frac{\partial p}{\partial x_j} \tag{2}$$

Enerji denklemi:

$$\frac{\partial}{\partial x_i} \left(\rho u_i T \right) = \frac{\partial}{\partial x_i} \left(\frac{k}{c_p} \frac{\partial u_j}{\partial x_i} \right)$$
(3)

Eş. (1-3)'de verilen denklemler kartezyen koordinatlarda kısaltılarak elde edilmiştir. Denklemde, ρ akışkan yoğunluğunu, *u* akışkan hızını, μ dinamik viskozite, *P* statik basınç, *k* ısı iletim katsayısı, *T* sıcaklık ve c_p özgül ısıdır [13].

Bu çalışmada kullanılan ısı değiştiricisindeki boru içerisinden suyun geçişi esnasında zorlanmış taşınım şartlarının oluğu kabul edilmiştir. Bu nedenle boru içerisindeki akış için Eş. 4'de verilen Gnielinski kolerasyon formülü kullanılmıştır [14]. Burada *F* sürtünme katsayısıdır. Taşımla ısı transferinin olduğu yüzeylerde: taşınım yoluyla geçen ısının, iletim yoluyla geçen ısıya oranı Ortalama *Nu* sayısı, akış esnasında dinamik kuvvetlerin viskoz kuvvetlere oranına *R*e sayısı (*Re*) boyutsuz ve akışkanın kinematik viskozitesinin ısıl yayınım katsayısına oranı Prandtl sayısı (*Pr*) boyutsuz olarak tanımlanmaktadır. Ayrıca, basınç düşüşü Δp (Eş. 5) ile belirlenir [15].

$$Nu = \frac{(F/2)(Re - 1000)Pr}{1 + 12.7(F/2)^{1/2}(Pr^{2/3} - 1)}$$
(4)
$$\Delta p = F \frac{\rho u^2}{2}$$
(5)

- 1233 -

Burada; *p* akışkan yoğunluğu, *u* akışkanın hızı, *F* sürtünme katsayısıdır [16].

Ayrıca, ısı taşınımında laminer akım için hız sınır tabaka kalınlığı δ , ve ısıl sınır tabaka kalınlığı δ_r aşağıdaki Eş. 6 ve Eş.7'de verilmiştir.

$$\frac{\delta}{L_{H}} = \frac{4.64}{Re^{1/2}}$$
(6)

$$\frac{\delta_T}{\delta} = \frac{0.977}{Pr^{1/3}} \tag{7}$$

Bu çalışmada seçilen modeller için *Nu* sayıları bulunarak, boyutsuz sayılar (*Re* ve *Pr*) cinsinden korelasyon eşitlikleri Eş. 8'den verilmiştir.

$$Nu = C(Re\,Pr)^m = CPe^m \tag{8}$$

Burada; C ve m birer sabit sayılar olup, Peclet (Pe) sayısı, Eş. 9'da ifade edilmektedir.

$$Pe = Re.Pr \tag{9}$$

4. ÇÖZÜM YÖNTEMİ

4. 1. Hesaplama Metodu ve Sayısal Ağ Üretimi

FLUENT sonlu hacimler metodu çözüm yapan, 1983'ten bu yana birçok endüstri dalında kullanılan ve tüm dünyada HAD piyasasında en çok kullanılan yazılım durumuna gelmiştir. Ticari HAD yazılımı olarak zor problemlere kolay ve kısa zamanda çözümler sunmaktır. FLUENT sıkıştırılamaz ve sıkıştırılabilir akışlar için bir HAD çözücüsüdür. Sayısal ağ üretimi, seçilen modelin geometrik yapısını, tanım aralığını, çeşitli eleman büyüklerini ve özelliklerini tanımlama fırsatı vermektedir [13]. Hesaplama alanı içindeki ağ yoğunluğu akışkan dinamiği çözümünün hassasiyetini de etkilemektedir [17, 18]. Bu çalışmada, FLUENT paket programında kullanılacak olan geometrinin oluşturulması, sınır şartlarının belirlenmesi ve ağ oluşturulması işlemleri GAMBIT paket programı kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Sayısal çözümlerde; ağ sayısı arttıkça bir diğer ifade ile ağ aralığı azaldıkça hesap hassasiyeti iyileşmektedir. Bu çalışmada, bütün modellerde geçerli olacak ve hataların daha az oluşmasını sağlamak ve çözümü hızlandırmak için en uygun ağ yapısı seçilmiştir.

Önceki çalışmalarda belirtildiği üzere [10, 11, 12]; Sayısal yöntemlerde hesap hassasiyeti ve süre göz önüne alınarak en uygun bir ağ sayısı bulunur. Bu çalışmada, modellerde geçerli olacak ve hataların daha az oluşmasını sağlamak ve çözümü hızlandırmak amacıyla optimum ağ yapısı seçilmiştir.

1234

Şekil 2'de görüldüğü gibi iki düğüm noktası arasındaki mesafenin 0,000175 m altında olduğu ağ yapısında toplam ısı transferi değerindeki değişimin çok az olduğu görülmüş ve bu ağ uzunluk değeri bütün modellerler için kullanılmıştır.

4. 2. Sınır Şartları ve Gerekli Kabuller

Sonlu hacim problemlerinde yüzeylerdeki sınır şartı koşulları programa veri olarak girilmelidir. Boru ile suyun temas ettiği yüzey ve kanatçıkların alt ve üst yüzey duvar şartları (wall), akışkanın çıkış durumu (outlet), diğer bütün yüzeyler; GAMBIT ağ sistemi kullanılarak her bir model için ön, arka ve iki kanaçığın dış yüzey yanı (simetry) olarak tanımlanmıştır [13].

Geliştirilen model üzerindeki kontrol hacmi; iki adet yarım kanatçık (kanatçık 1 ve kanatçık 2), boru ve yanmış gazın geçtiği boşluk olacak şekilde üç ana parçadan oluşmakta olup Şekil 1'de görülmektedir.

1- İki yarım kanatçık (katı) üzerideki sınır şartları:

• Simetri sınır şartı:

$$\frac{\partial T}{\partial x}\Big|_{(0,y,z)} = 0, \ \frac{\partial T}{\partial x}\Big|_{(0,016,y,z)} = 0, \ \frac{\partial T}{\partial z}\Big|_{(x,y,0)} = 0, \ \frac{\partial T}{\partial z}\Big|_{(x,y,0,004)} = 0$$
(10)

• Kanatçık alt yüzey sınır şartı:

T=1500 K, u = 0, v = 0, w = 0 alinmiştir.

Kanatçık üst yüzey sınır şartı:

$$-k\frac{\partial T}{\partial z}\Big|_{(x,0,046,z)} = h(T_w - T_\infty), \ u = 0, \ v = 0, \ w = 0$$
(11)

alınmıştır.

🍸 14. ULUSAL TESISAT MÜHENDISLIĞI KONGRESI – 17-20 NISAN 2019/İZMİR 🛛 ————

• Kanatçık ile yanmış gazın temas ettiği yüzey sınır şartı:

$$-k\frac{\partial T}{\partial z}\Big|_{(x,y,0,00025)} = h(T_w - T_\infty), -k\frac{\partial T}{\partial z}\Big|_{(x,y,0,00375)} = h(T_w - T_\infty)$$
(12)

- 1235 -

Kanatçık ile yanmış gazın temas yüzeylerinde kayma olmadığı göz önünde bulundurularak hızlar; u = 0, v = 0, w = 0 olmaktadır.

2- Boru (katı) üzerindeki yüzey sınır şartları:

• Simetri sınır şartı:

$$\frac{\partial T}{\partial x}\Big|_{(0,y,z)} = 0, \ \frac{\partial T}{\partial z}\Big|_{(x,y,0)} = 0, \ \frac{\partial T}{\partial z}\Big|_{(x,y,0,004)} = 0$$
(13)

• Boru ile yanmış gazın temas ettiği yüzey sınır şartı:

$$-k\frac{\partial T}{\partial r} = h(T_w - T_\infty)$$
(14)

Boru ile yanmış gazın temas yüzeylerinde kayma olmadığı göz önünde bulundurularak bu yüzeylerdeki hızlar; u = 0, v = 0, w = 0 olmaktadır.

• Boru ile iki yarım kanatçığın temas ettiği yüzey sınır şartı:

$$-k_{1}\frac{\partial T}{\partial y}\Big|_{boru} = -k_{2}\frac{\partial T}{\partial y}\Big|_{kanatçıa}$$
(15)

- Borunun su ile temas ettiği yüzeyde; Eş. 4'de verilen Gnielinski kolerasyonu kullanılarak T = 343 K alınmıştır [8].
  - 3- Yanmış gazın yüzey sınır şartları:
    - Simetri sınır şartı:

$$\frac{\partial T}{\partial x}\Big|_{(0,y,z)} = 0, \ \frac{\partial T}{\partial z}\Big|_{(x,y,0)} = 0, \ \frac{\partial T}{\partial z}\Big|_{(x,y,0,004)} = 0$$
(16)

Giriş sınır şartı:

$$y=0, u=0, w=0, v=v_i T=T_i$$
 (17)

olup, yanmış gaz iki kanatçığın arasından ve alt kısmından girmektedir. Gazın kanatçıklar arasına giriş sıcaklığı $T_i = 1500$ K ve kütle debisi 1,904x10⁻⁵ kg/s olarak kabul edilmiştir [8].

Çıkış sınır şartları:

$$\frac{\partial u}{\partial y}\Big|_{(x,0,046,z)} = 0, \quad \frac{\partial v}{\partial y}\Big|_{(x,0,046,z)} = 0, \quad \frac{\partial w}{\partial y}\Big|_{(x,0,046,z)} = 0, \quad \frac{\partial T}{\partial y}\Big|_{(x,0,046,z)} = 0, \quad P=P_{atm}$$
(18)

kabul edilmiştir.

4. 3. Akışkanın Fiziksel Özellikleri

Akış problemini çözmek için kullanılan akışkanlar ile kanatçık ve boruda kullanılacak olan metalin fiziksel özellikleri gerekmektedir. Sayısal hesaplamalarda kullanılan FLUENT programında akışkanın termo fiziksel özellikleri sabit ya da bu özellikler sıcaklığın fonksiyonu olarak tanımlanmaktadır [13].

Hava ve yakıtın miktarlarını belirlemek için yanma işlemlerinde sıkça kullanılan büyüklük hava yakıt oranıdır (HY). Bir yanma işleminde hava kütlesinin yakıt kütlesine oranı;

$$HY = \frac{m_{hava}}{m_{vakia}} = \frac{(nM)_{hava}}{(nM)_C + (nM)_{H_2}}$$
(19)

1236 -

şeklinde ifade edilmektedir.

Çalışmada yakıt olarak doğal gaz (metan) kabul edilerek hava ile tam (teorik) yanması aşağıda Eş. 20'de gösterildiği şekilde gerçekleşir.

$$CH_4 + 2(O_2 + 3,76N_2) \rightarrow CO_2 + 2H_2O + 7,52N_2$$
 (20)

Bu yanma işleminde; yanma sonu ürünleri arasında yanmamış metan, C, H₂, CO, OH veya O₂ bulunmamaktadır.

Tam yanma işlemi sırasında yakılan 1 *kg* yakıt için 17,25 *kg* hava kullanıldığını göstermektedir. Yanma işlemindeki *HY* oranında havanın miktarına göre metan miktarının çok az miktarda olduğu görülmektedir.

Yanma işlemi sırasında iş etkileşimi, kinetik ve potansiyel enerji değişimleri olmadığı zaman W = 0, açığa çıkan kimyasal enerji ısı geçişi yoluyla çevreye verilmektedir. Çevreye ısı geçişi olmadığı

durumda (Q = 0), yanma sonu ürünlerin sıcaklığı en yüksek değere ulaşır. Bu değere adyabatik yanma sıcaklığı denir.

$$H_{cu} = H_{gir} \tag{21}$$

Adyabatik alev sıcaklığı, 2100 K olarak bulunur. Bu çalışmada, akış modellemesi yapılırken literatürden giriş sıcaklığı olarak 1500 K alınmıştır. Gerçek uygulamalarda alevin uç kısmı ancak ısı değiştiricisine temas ettiğinden çalışmada 1500 K uygun olmaktadır.

Bu çalışmada kullanılan sayısal analizlerde, geometrik yapı ve akış üç boyutlu olarak tanımlanmıştır. Problemin fiziksel modelinde kullanılan yanmış gazın (akışkanın); yoğunluğu (ρ), viskozitesi (μ), özgül ısısı (c_p) ve ısı iletim katsayısının (k), sıcaklığa bağlı olarak değişim gösterdiği değerler verilmiştir [10, 11, 12].

Çalışmada; yanmış gaz için, akışkanların termofiziksel özelliklerini sıcaklığın fonksiyonu olarak piecewise-linear formu seçilmiş olup, bu değerler FLUENT programına bu formda aktarılmıştır. Ayrıca FLUENT programı viskoziteyi dinamik viskozite olarak almaktadır [13].

Yanmış gazın kanatçık içerisinden geçmesi esnasında sıcaklığa bağlı olarak değişimi lineer formda olup Eş. 22'de belirtildiği şekilde hesaplanmaktadır.

$$\phi(T) = \phi_n + \frac{\phi_{n+1} - \phi_n}{T_{n+1} - T_n} (T - T_n)$$
(22)

Burada $1 \leq n \leq N$ ve N her bir eleman sayısı olup, denklemde (ϕ) akışkanın fiziksel özelliklerini gösteren değişkendir [12].

Önceki çalışmalarda detaylı olarak anlatılan [10, 11, 12]; bu çalışmada; yanmış gazın sıcaklığa bağlı olarak değişkenlik gösteren (300, 500, 700, 900, 1100, 1300 ve 1500 K) sıcaklıklarındaki değerleri kabul edilmiştir. Yanmış gazın; sürekli rejim hali, yanmış gazın akış giriş sıcaklığı 1500 K ve modelin c_1 mesafesi artışına bağlı olarak *Re* sayısının en yüksek değeri 477,13 bulunmuştur. Böylece akış laminer seçilmiş, sıkıştırılabilir akışkan (ρ değişken), gazın termofiziksel özellikleri sıcaklığın fonksiyonu olduğu kabul edilmiştir.

Bütün modellerde kullanılan levha kanatçık ve boru malzemesi olarak bakır, soğutucu akışkan olarak su kullanılmış olup, sayısal çözümlerde bakırın ve suyun fiziksel özellikleri kullanılmıştır. FLUENT'de katı malzemelerin, ısı iletimi için ayrık çözüm metodu kullanılmaktadır [13, 16].

5. SONUÇLARIN DEĞERLENDİRİLMESİ

Bir ısı değiştiricisinin HAD ile modelleme işleminde; ısı değiştiricisinin geometrik yapısı, sınır şartları ve akışın türü önemli parametrelerdir. Bu nedenle, bu çalışmada modelin tesbiti için uygulamada yaygın olarak kullanılan özellikle kombi benzeri küçük yanma odaları için tasarlanan önceki yapılan benzer çalışmalar incelenerek düz kanatlı borulu ısı değiştiricisi ele alınmıştır. Yapılan çözümde, ısı değiştiricisindeki **kanatçık ortasındaki** boru düşey ekseni mesafesi olan c_1 în değişimi dikkate alınarak akış ve ısı transferinin iyileştirilmesi amacıyla analizler yapılmıştır.

Kanatçıklar arasından akan akışkanda oluşan basınç düşüşü kanat yüzey şartları, boru pozisyonun ve sürtünme katsayısının bir fonksiyonudur. Bu parametre değerleri akış problemlerinde sık sık karşılaşılmakta olup, ara yüzey ve kanal akışlarında ilave pompa gücüne ihtiyaç duyulmaktadır. Basınç düşümü (Δp); akışa gösterilen direncin bir etkisi olarak ortaya çıkmaktadır. Birim zamanda akan hacimsel akış miktarı ($\mathbf{P}$), *ve* ilave gereksinim duyulan güç P_a , aşağıdaki Eş. 23'de ifade edilir.

$$P_g = \Delta p. \dot{V} \tag{23}$$

Burada, (*V*) birim zamanda akan hacimsel akış miktarını (*V*)= (*m*) ρ şeklinde ifade edebiliriz ve kütle akış miktarı (*m*), yoğunluk ρ ile tanımlanır [10, 11, 12].

Tablo 1'de; yanmış gazın kanatçıklar arasından geçerken, sadece iki yarım kanatçığa temasından dolayı suya geçen ısı transferi ($(\mathbf{q}_2)$), yanmış gazın boru dış yüzeyinden suya geçen ısı transferi ($(\mathbf{q}_1)$), yanmış gazdan suya geçen toplam ısı transferi ise ($(\mathbf{q} = \mathbf{q}_1 + \mathbf{q}_2)$) olarak bulunmuştur. Ayrıca, Tablo 1'de suya geçen ısı transferindeki artış, basınç düşüşünden dolayı güç kaybı ve fayda sağlanan Net enerji (güç) miktarı hesaplanmıştır. Bu çalışmada bütün modeller için, ağ yapısının sık olmasından dolayı vektörel hız dağılımlarında daha net bir görüntü alabilmek borunun arkasında durma noktasına gelen hız vektörleri büyültülerek ayrıntılı gösterimi Şekil 3'de verilmiştir.

Geliştirilen yeni modeller üzerinde yapılan sayısal çözümlerde, yanmış gazın kanatçıklar arasından geçerken, iki kanatçıktan ve boru dış yüzeyine temasından dolayı suya geçen ısı transferi değerleri Tablo 1'de verilmiştir. Ayrıca, elde edilen toplam ısı transferi ve basınç düşüşü artış miktarı incelenmiştir. c_1 =16 mm'nin altındaki değerlerde boru dış yüzeyi kanatçık yüzeyinin dışına taşmıştır. Bu mesafe alt limit olarak kabul edilmiştir.

Şekil 3. Vektörel hız dağılımlarında ayrıntılı gösterimi.

Boru ekseninin y ekseni boyunca değişen c_1 mesafesindeki artış miktarına bağlı olarak, Tablo 1'de yanmış gazdan iki kanatçık aracılığıyla suya geçen ısı transferi miktarında $(\dot{Q}_2)$ bir artış olduğu görülmektedir. Tablo 1'de, $(\dot{Q}_1)$ ve $(\dot{Q}_2)$ ısı transferi değerlerindeki toplam ısı transferinin; boru düşey ekseni mesafesi olan c_1 =16 mm olduğu ve burada maksimum değere ulaştığı görülmüştür

Ayrıca, sistemin çalışma maliyeti açısından basınç düşümünün artışı ile orantılı bir şekilde ilave güce (enerjiye) ihtiyaç duyulmaktadır. Bu ihtiyaç duyulan ilave enerji miktarı hesaplanmıştır. Bu kapsamda ihtiyaç duyulan enerji ile toplam ısı transferinin değerleri karşılaştırılarak Net enerji miktarı hesaplanmış olup, Tablo 1'de ayrıntılı olarak verilmiştir. Basınç düşümünün artışından dolayı gerekli olan enerji (güç) miktarının ısı transferindeki artışa oranla düşük düzeyde kaldığı, $c_1=19$, $c_1=20$ ve $c_1=21$ mm mesafesinde elde edilen Net enerji miktarının maksimum düzeye ulaştığı Tablo 1 ve Şekil 4'de görülmektedir. Bu enerji miktarındaki maksimum kazancın $c_1=19$ mm seviyesinde 94 mW elde edilmiş ve $c_1=20$ mm seviyesinde 97 mW gibi maksimum değere ulaşmıştır. Ancak $c_1=19$ mm'nin altındaki değerlerde basınç düşüşü nedeniyle gerekli olan enerji miktarının, kanatçık ve borudan elde edilen toplam ısı transferindeki artıştan daha yüksek çıkmasından dolayı Net enerji miktarında bir azalma olduğu görülmüştür. Bu durum $c_1=16$ mm seviyesinde ise Net enerji miktarı negatif olarak tespit edilmiş olup, basınç düşüşünden dolayı gerekli olan enerjinin, elde edilecek olan ısı transferinden daha fazla olduğunu göstermiştir. Sonuçlar Tablo 1 ve Şekil 4'de ayrıntılı bir şekilde görülmektedir.

İki kanatçık içinden geçen yanmış gazların geçişi esnasında iki kanatçık yüzeyinde oluşan sıcaklık dağılımları Şekil 5.'de verilmiş olup, sıcaklıkların düşey eksen *c*₁ mesafesi artışı ile kanatçıklardaki sıcaklıklar artmış ancak borudan suya geçen ısı transferinde bir düşüş olduğu görülmüştür.

Y 14. ULUSAL TESISAT MÜHENDISLIĞI KONGRESI – 17-20 NISAN 2019/İZMIR

Model ler (<i>c</i> ₁)	<i>Q</i> ₂ (W)	<i>Q</i> ₁ (W)	$\dot{Q}_{=}\dot{Q}_{1}_{+}\dot{Q}_{2}$ (herbir parça için) (W)	lsı transferin deki artış (W)	Toplam basınç düşüşü, Δp (Pa)	Basınç düşüşün den dolayı güç kaybı, $P_g = \Delta p.$ (V) (W)	Gerekligü ç miktarında ki artış (W)	Net enerji miktarı ΔQ-ΔΡ (mW)
16	23,56	2,82	26,38	0,20	4,20	0,341	0,278	-78
17	24,11	2,22	26,33	0,15	2,12	0,172	0,109	41
18	24,49	1,83	26,32	0,14	1,51	0,122	0,059	81
19	24,76	1,55	26,31	0,13	1,22	0,099	0,036	94
20	24,96	1,34	26,30	0,12	1,06	0,086	0,023	97
21	25,10	1,17	26,28	0,10	0,95	0,077	0,014	86
22	25,21	1,04	26,25	0,08	0,89	0,072	0,009	71
23	25,31	0,93	26,24	0,06	0,85	0,069	0,006	54
24	25,37	0,84	26,21	0,03	0,81	0,066	0,003	27
25	25,41	0,77	26,18	0	0,78	0,063	0,000	0

Tablo 1. Borunun y ekseni boyunca değişiminin karşılaştırması

Şekil 4. Net enerji miktarı ile c1 mesafesi değişimi

Borunun merkezinin düşey eksen c_1 mesafesinin artışı ile hızlarındaki azalma Şekil 6.'da vektörel olarak verilmiştir. Şekil 7.'de c_1 mesafesinin artması sonucu hızdaki azalmaya paralel olarak *Re* sayısında düşüş olduğu görülmektedir.

Şekil 6. $c_1 = 16-25$ mm boru ekseni değişiminde hızın vektörel olarak değişimi

Şekil 6. (Devam) c_1 = 16-25 mm boru ekseni değişiminde hızın vektörel olarak değişimi

Şekil 7. Re sayısı ile c1 mesafesi değişimi

Düşey eksen c₁ mesafesinin artışı ile sürtünme katsayısı etkisinin azalması sonucu basınç düşüşünde bir azalma olduğu görülmüştür. Basınç düşüşündeki değişim Şekil 8.'de verilmiştir. Basınç düşüşündeki bu azalmaya bağlı olarak yanmış gazın boru dış yüzeyinden suya transfer edilen ısı transferi azalmıştır. Bu yüzden, kanatlardan suya geçen ısı transferi artmasına rağmen, boru dış yüzeyinden suya geçen ısı transferi düşmektedir.

İki kanatçık orta merkezindeki vektörel hız değerleri (Bkz.Şekil 6)'da verilmiştir. Akış hızı borunun c_1 mesafesinin artmasına bağlı olarak azalmıştır. *Re* sayısının düşmesiyle sınır tabaka kalınlığı artmıştır. İki kanatçık orta merkezindeki sıcaklık dağılımları Şekil 9.'da verilmiştir.

Şekil 9. (Devam) $c_1 = 16-25$ mm boru ekseni değişiminde iki kanatçığın orta merkezinde oluşan sıcaklık dağılımı

Şekil 9.'da görülen sıcaklık dağılımlarında *c*₁ mesafesi arttıkça, sıcaklık dağılımında bir artma olduğu görülmektedir. Ayrıca, *c*₁ mesafenin artması ile Re sayısı düşerek, sınır tabaka kalınlığının artmasına neden olmuştur (Eş. 6 ve Eş. 7). Fakat orta merkezdeki bu sıcaklık artışı kanatçıklara geçmeden ısı değiştiricisini terk etmektedir. Bu ise kanatçık verimini düşürmektedir. Şekil 10'da Ortalama *Nu* sayısı ile Tablo 1'deki toplam ısı transferindeki değişim değerleri birbirine paralel olarak azalma görülmüştür.

Şekil 10. Ortalama Nu sayısı ile c_1 mesafesi değişimi

Ayrıca uygulamada üretici ve mühendislere kolaylıklar sağlamak amacıyla Şekil 10.'da bulunan Peclet (Pe = Re.Pr) sayısı ile Ortalama *Nu* sayısı arasında bir korelasyon elde edilmiştir. Bu korelasyon Eş. 24 ile verilmiştir.

$$Nu = 8.10^{-5} \cdot Pe^{3} + 0.0786 \cdot Pe^{2} + 25.229 \cdot Pe + 2595.5$$
(24)

Şekil 11.'deki korelasyon $R^2 = 0.999$ hata miktarı ile bulunmuştur.

1245

Şekil 11. c1 mesafesindeki değişimin fonksiyonel ifadesi

6. SONUÇ

Elde edilen sonuçlar tablolar ve grafikler halinde verilmiştir. Ticari olarak kullanılan ısı değiştiricisi kanatçıklarında, boyutları değiştirilmeden yapılacak olan basit geometrik değişiklikler ile verim artırılmıştır. Hem ısı iletiminin hem de ısı taşınımının olduğu ısı transferi HAD programında başarıyla uygulanmıştır. Yapılan çalışmada elde edilen sonuçlar aşağıda özetlenmiştir:

- FLUENT, düz kanatlı borulu ısı değiştiricilerindeki akışkan hızı, ısı transferi ve basınç düşümü analizlerinde başarıyla uygulanmıştır. Elde edilen sonuçların literatürdeki verilerle uyumlu olduğu görülmüştür.
- Sonuçların toplam ısı transferi performansının artışında etkili olduğunu göstermektedir.
- HAD modellemesi ile gerçekleştirilen, düz kanatlı borulu ısı değiştiricilerindeki; boru ekseninin y ekseni boyunca değişim durumlarında sıcaklık dağılımı, hız dağılımı çizgileri detaylı olarak elde edilmiştir.
- Elde edilen verilerde düz kanatlı borulu ısı değiştiricilerinde geliştirilen modelleme çalışması ile boru ekseni değişiminin optimum dizaynı ile maksimum ısı transferi değeri bulunmuştur.
- Düz kanatlı borulu ısı değiştiricilerinde, borunun y ekseni üzerindeki değişimindeki (c1=16 mm) değerinde kanatçıklar ile borudan geçen toplam ısı transferi miktarının maksimuma değere ulaştığı görülmüştür.
- Bütün modeller için orta düzlem plakalarda alınan sıcaklık dağılımları basınç düşümünün artışından dolayı gerekli olan enerji miktarının ısı transferindeki artış miktarına oranla daha küçük düzeyde kaldığı ve ihmal edilebileceği görülmüştür.
- $c_1=19$, $c_1=20$ ve $c_1=21$ mm mesafesinden sonra; basınç düşümünün artışından dolayı gerekli olan enerji miktarının, ısı transferindeki artış miktarına göre sınırlı düzeyde kaldığı tespit edilmiştir. Isı değiştiricisindeki Net enerji kazancının $c_1=20$ mm düzeyinde 97 mW değeri ile maksimum seviyeye çıktığı görülmüştür.
- Değişik kanatçık geometrilerine sahip ısı değiştiricilerinde; modellerde yapılacak boyut değişiklikleri ve kanatçık yüzeyinin artırılması ile yeni çalışmalar yapılabilir.
- Elde edilen veriler deneysel ve sayısal araştırmalarda kullanılarak ülkemizde yeni geliştirilecek küçük yanma odalı ısı değiştiricilerinin gelişmesine imkan verecektir.
- Isı değiştiricilerinde, boru ve kanatçıklarda farklı malzemelerin kullanılması ile ilgili yeni araştırmalar yapılabilir.
- Yapılan çalışma uygulamada kullanılmasıyla ülkemiz sanayisinde yeni ürünlerin gelişmesine katkı sağlayacaktır.
- Çalışmada elde edilen korelasyonun üretici ve mühendisler tarafından kullanılarak yeni geliştirilecek küçük yanma odalı ısı değiştiricilerinin gelişmesine katkı sağlayabilir.

KAYNAKLAR

- [1] GÖKÇE, A.G., "Isı Transferine Giriş", Selçuk Üniversitesi Yayınları, Konya, Türkiye, 1985.
- [2] GEBHART, B., "Flow and Heat Transfer Characteristics of Finned Tube Exchanger", Ashrae Transactions, 67,133-153, 1961.
- [3] OKBAZ, A., ONBAŞIOĞLU, H., OLCAY, A.B., PINARBAŞI, A., "Panjur Kanatlı Isı Değiştiricilerinin Performansının Deneysel ve Hesaplamalı Akışkanlar Dinamiği Yaklaşımı ile İncelenmesi", Mühendis ve Makina, 58/687, 41-55346, 2017.
- [4] KAYANSAYAN, N., "Tasarım Noktasından Sapma Durumunda Değiştirici Davranışı", Isı Bilimi Tekniği Dergisi, 9, 2, 1986.
- [5] DALOĞLU, A., AND AYHAN, T., "Natural Convection in a Periodically Finned Vertical Channel", Int. Comm. Heat and Mass Transfer, 26, 1175-1182, 1999.
- [6] YAKAR, G., "Konik Kanatlı Yatay Borunun Farklı Kanat Aralıklarındaki Isıl Performansının Deneysel Olarak Araştırılması", International Journal of Computational and Experimental Science and Engineering, 3/1, 38-43, 2017.
- [7] LEE, K., KİM, W., Sİ, J., "Optimal Shape and Arrangement of Staggered Pins in the Channel of a Plate Heat Exchanger", International Journal of Heat and Mass Transfer, 44, 3223-3231, 2001.
- [8] EREK A., ÖZERDEM B., BILIR L., İLKEN Z., "Effect of Geometrical Parameters on Heat Transfer and Pressure Drop Characteristics of Plane Fin and Tube Heat Exchangers", Applied Thermal Engineering, 25, 2421-2431, 2005.
- [9] KUNDU, B., DAS, P.K., "Optimum Dimensions of Plate Fins for Fin-Tube Heat Exchangers", International Journal Heat Fluid Flow, 18, 530–537 1997.
- [10] ŞAHİN, H.M., DAL, A.R., AND BAYSAL, E., "3-D Numerical Study on the Correlation Between Variable Inclined Fin Angles and Thermal Behavior in Plate Fin-Tube", Applied Thermal Engineering, 27, 1806-1816, 2007.
- [11] DAL, A.R., "Kombilerde Kullanılan Isı Değiştiricisi Farklı Kanatçık Geometrilerinin Kombi Verimine Etkisinin Sayısal Analizi", Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 2007.
- [12] DAL, A.R., "Düz Plakalı Borulu Bir ısı Değiştiricisinin Optimum Kanatcık Aralığının Sayısal Analizi", Ömer Halisdemir Üniversitesi Mühendislik Bilimleri Dergisi, 8, 479-501, 2019.
- [13] Fluent Incorporated, "FLUENT User's Guide Version 6.1.", Lebanon, 1-1864, 2003.
- [14] ÖZIŞIK, M.N., "Heat Transfer a Basic Approach", McGraw-Hill Book Company, International Edition, 35-56, 1985.
- [15] KAKAÇ, S., YENER, Y., "Convective Heat Transfer", CRC Press Begell House, Boca Raton, Florida, 219-401, 1995.
- [16] INCROPERA, F.P., AND DEWITT, D.P., "Fundamentals of Heat and Mass transfer", John Wiley & Sons, Inc., 106-671, 1996.
- [17] VERSTEEG, H.K., AND MALALASEKERA, W., "Computational Fluid Dynamics", Longman, Scientific & Technical, London, 102-157, 1995.
- [18] KAYATAŞ, N., "İç İçe Borulu Bir Isı Degiştiricisinde Isı Transferinin Iyileştirilmesinin Nümerik Olarak İncelenmesi", Y. Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Kayseri, 29-32, 2003.

ÖZGEÇMİŞ

Ali Riza DAL

1969 yılı Kayseri doğumludur. 1993 yılında Erciyes Üniversitesi Mühendislik Fakültesi Makina Bölümünü bitirmiştir. 1998 yılında Niğde Üniversitesinden Yüksek Mühendis ve 2007 yılında Gazi Üniversitesinden Doktor ünvanını almıştır. 1996-2004 Yılları arasında Niğde Üniversitesi Ortaköy Meslek yüksekokulunda Öğretim Görevlisi, 2004-2011 yılları arasında Denizcilik Müsteşarlığında, 2011 yılından beri Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığında Denizcilik Sörvey Mühendisi olarak görev yapmaktadır. Isı transferi, Enerji, Akışkanlar Mekaniği ve Hesaplamalı Akışkanlar Dinamiği konularında çalışmaktadır.